

NIETZSCHE'NİN TARİH KARŞISINDA TUTUMU

Bedia Akarsu

Nietzsche felsefesinin ana-çizgisi kendi çağına toptan bir karşı-çıkıştır denilebilir. Çağındaki anlıkçılığa (intellektualisme), felsefe dizgelerine (sistemlerine), tarih akımlarına, çağında egemen olan tarih anlayışına ve bütün değerlere bir karşı-çıkış.

Nietzsche'ye göre felsefe Sokrates - Platon'danberi anlıkçı bir yola girmiş, insanlık içgüdüsünü, yaşama atılımını hiçe sayan salt ussal (rasyonel) bir bilgiye önem vermiştir. İşte Nietzsche gününün insanını bu tek yanlı gelişen anlıkçılığından kurtarmak, onun bu kuru anlıkçılığı ile salt doğruyu ararken göçüp gitmesine engel olmak ister. Ona göre, salt doğruluk diye bir şey yoktur aslında. Evrende yalnızca değişme vardır. Akıp giden, durmadan değişen bir gelişme vardır. Bu değişmeyi sürdüren de yaşamın kendisidir. Öyleyse yaşamak, yaşam herşeyin üstündedir. İşte kendi çağı, Nietzsche'ye göre, anlıkçılığa ve tarihe aşırı önem vermekle bu yaşama sırt çevirmiştir. Kendi çağının kültürü içinde en tehlikeli bir şey olarak da Hegel felsefesini görür o. Hegel, kendi çağını, o zamana dek gelmiş geçmiş herşeyin amacı ve anlamı imiş gibi, evrensel tarihin bir gerçekleşmesi imiş gibi anlamak eğilimindedir. Hegelciler «evrensel bir süreç»ten söz etmeğe ve kendi çağlarını bu evrensel sürecin zorunlu bir sonucu olarak görmeğe alışmışlardır. Bu düşüncede bütün anıksal güçler, din, sanat yerlerini tarihe bırakmışlar ve tarih tek başına egemen olmuştur. Hegel, tarihin gücü karşısında hayranlık duyar. Tarihin gücü önünde başeğmesini öğrenen kimse, her çeşit güç önünde, devlet, kamuoyu önünde de baş eğecektir. Oysa Nietzsche'ye göre, tarihin bu gücüne *karşı gelen*, başkaldıran kimse erdemli insandır. Böyle bir insan tarihin akışına karşı yüzer. İnsanlığın amacı, gücünün sonuna varmak değil, daha yükseklerle erişmek olmalıdır. Bunun için de herşeyden önce yaşamayı öğrenmeli ve tarihi de yaşamın hizmetinde kullanmalıdır yalnızca.

Nietzsche'nin tarih üzerindeki görüşleri «Zamana Aykırı Düşünceler»* adı altında topladığı yazılar arasında yer alır. Çünkü Nietzsche'nin tarih görüşü de zamana aykırıdır. Çünkü Nietzsche, kendi deyişi ile, «çağın övünç duyduğu bir şeyi, çağın tarihsel oluşumunu, çağın zararına bir şey olarak, çağın hastalığı» olarak anlar. «Hepimizin insanı yiyip bitiren bir tarih sıtmasının acısını çektiğimize ve hiç değilse bundan acı çektiğimizi bilmemiz gerektiğine» (önsöz) inanır.

Unutamayan ve «bir zamanlar» sözcüğünün acısını çeken insanla, anda yaşayan hayvanı karşı karşıya koyuyor Nietzsche bu bakımdan. İnsan, yalnızca yiyip içip uyuyan, oradan oraya sıçrayan, dünün bugünün ne olduğunu bilmeyen hayvana sorsa : «Neden bana mutluluğunun sözünü etmiyorsun da, yüzüme bakıyorsun yalnızca? Hayvan: söylemek istediğim şeyi hemen unutuyorum da ondan, demek isteyecek, ama işte bu sözü de unutup susacaktı» (283). İşte hayvan böylesine tarih-dışı yaşar Nietzsche'ye göre. Çünkü hayvan şimdinin içinde yitip gider; kendisinde hiçbir şey kalmaz. Buna karşılık insan, geçmişin gittikçe büyüyen yükü karşısında dayanır. İnsan unutmayı ister, ama unutamadığı, anımsadığı için, hemen unutan hayvanı kıskanır. Mutluluk, unutabilmektedir. Ya da Nietzsche'nin deyimi ile «bilgince» söylenirse, mutluluk, bu mutluluğun sürüp gittiği sırada, kendini tarih-dışı duyma yeteneğidir. Bütün geçmişi unutarak kendini ana bırakmasını bilmeyen kimse mutluluğun ne olduğunu bilmeyecektir. Her eylemde unutmaya vardır. Kendini yalnız tarih içinde duymak isteyen kimse, durmadan «geviş getirerek» yaşamak zorunda olan bir hayvana benzer. Öyleyse, hemen hemen hatırlama oluadan yaşanabilir, ama hiçbir şeyi unutmadan yaşamak, işte bu olanaksız. Öyleyse, Nietzsche'ye göre, büsbütün tarih dışı kalmak hayvanın durumuna inektir; ama tarihe aşırı bağlanmak da bir çeşit yalnız geviş getirmekle yaşamaya kalkmaktır; bu da sonunda yaşamayı tüketir.

Bir insanda, bir ulusta ya da bir kültür çevresinde bu tarih-duygusu, bu geviş getirme, yaşayana zarar verecek, onu ortadan kaldıracak bir sınıra varabilir. Bu sınırı ve bu sınırla birlikte geçmişin unutulması gereken sınırını belirlemek için, bir insanın, bir ulusun, bir kültürün yaratma gücünün

* Unzeitgemaesse Betrachtungen - Zweites Stück : Vom Nutzen und Nachtheil der Historie für das Leben (mit Vorwort) 1873/74 - Nietzsches Werke Bd. I; Kröner - Leipzig 1923 (alıntılar bu baskıdandır).

ne ölçüde büyük olduğunun iyice bilinmesi gerekir; «kendi içinden kendine öz bir biçimde gelişen, geçmiş ve yabancı olanın biçimini değiştiren, ona başka ve yeni bir yön veren, yaraları iyileştiren, yitirileni yerine koyan, kırılmış kalıplara kendi içinden yeniden biçim veren» (286) gücün ne ölçüde olduğunun bilinmesi gerekir. Bazı kimselerin böyle bir güçleri öylesine azdır ki, en küçük bir yaşantı onları sarsar, en küçük bir çizgi kapanmaz bir yara açar, bazıları da en büyük sarsıntılardan sessizce çıkarlar. Ama bazılarında da bu yapı öylesine güçlü olur ki, böylelerinde tarih duygusunun izine bile raslanmaz, her geçmiş olan, bugüne her yabancı olan atılır, çevren büsbütün kapanmıştır, hiçbir şey hatırlanılmaz olur. Nietzsche'nin istediği ne budur, ne de öteki. Tek kişide de, ulusta da herşey, görülür olanı görülmez olandan, aydınlık olanı karanlık olandan ayıran bir çizginin varoluşuna bağlıdır: Geçmiş unutulmasını bilmek yanında, zamanında geçmiş hatırlanmasını da bilmek gerek. Önemli olan da tarihi duymanın ve tarihin dışında kalmanın ne zaman zorunlu olduğunu güçlü içgüdülerle duyabilmektir. Öyleyse «bir kimsenin, bir ulusun, bir kültürün sağlığı için tarihsel olanla tarihsel olmayan aynı ölçüde zorunludur» (287). Ancak, yaşamayı sürdürmek, yeni atılımlar, eylemler yapabilmek için tarihin dışına çıkmak daha gerekli görünür Nietzsche'ye. Geçmiş yaşam için kullanmak ve olup bitenlerden yeniden tarih yapmak gücü ile insan insan olur, ama tarihi aşırı olarak kullanınca da insan yeniden tükenir. Tarih-dışı duygusunu yaşamadan, tarih-dışı durumuna geçmeden, insan hiçbir şeye yeniden başlayamaz, hiçbir sanatçı yapıtını tamamlayamaz, hiçbir komutan zaferini kazanamaz, giderek hiçbir ulus özgürlüğüne erişemez.

Ancak bu tarih-dışı duygusunu tarih-üstü görüşü ile karıştırmamak gerek. Her büyük tarih olayının içinde doğduğu bu tarih-dışı atmosferini tarihin çeşitli alanlarında ortaya çıkaran, bunları bilen biri belki tarih-üstü görüşe varabilir. Ama böyle biri tarih olaylarına karşı yalnızca *bilgince* seyirci kalacak, onlara üstten bakacak, artık tarihe katılmaya, yaşamı sürdürmeğe bir eğilim duymayacaktır.

Nietzsche «tarih-üstü olanlara bırakalım da bilgeliklerini» diyor, «bilge olmayışımıza şöyle yürekten sevinelim» (293); sürece, ilerlemeye saygı duyanlar ve inananlar olarak. Tarihi yaşamın hizmetinde kullanmayı daha iyi öğrenirsek, tarih-üstü görüşte olanları daha kolaylıkla bir yana itebiliriz. Gerçi, diyor Nietzsche, «onun bizden daha fazla bilgeliği var», ama bizde de ondan daha fazla yaşam var, hiç kuşkusuz «bizim bilge olmayışımız onun bilgeliğinden daha fazla geleceği var». (293)

Her insanın, her ulusun gücüne, ereğine, gereksinimine göre geçmiş belli bir biçimde bilmeğe de gereksinimi vardır elbette. Ancak, yaşamın tarihin hizmetlerine he oranda gereksinme duyduğunu bilmek de bir ulusun sağlığı bakımından önemlidir. Çünkü tarih aşırı bir güç kazanırsa yaşam soysuzlaşır, tarihin kendisi de bu soysuzlaşmanın etkisi altında kalıp o da soysuzlaşır.

Öyleyse tarihe nasıl yönelmeli? Tarihle üç bakımdan ilgilenilebilir Nietzsche'ye göre: Tarihle ilgilenenin etkin ve bir şeye çabalayan kimseler olmaları bakımından, koruyan ve saygı duyan kimseler olmaları bakımından, çağının gidişinden acı çeken ve kurtuluşu isteyen, buna gereksinme duyan kimseler olmaları bakımından; tarih de üç biçimde karşımıza çıkar: Anıtsal tarih, koruyucu tarih, eleştirici tarih.

Tarihle bir kez, büyük bir savaşa girişip de örneklere, yöneticilere gereksinimi olan ve bunları çağdaşları arasında bulamayan etkin ve güçlü kimseler ilgilenir. Ereklere uluslarını ya da insanlığı mutluluğa erdirmektir. İnsanların binlerce yıllık gelişmesi içinde büyük anların bir zincir kurduğu ve büyük anlardaki en yüksek olanın henüz canlı, aydınlık ve büyük olduğu düşüncesi, Nietzsche'ye göre, anıtsal tarihin gerekli oluşuna inananların temel düşüncesidir. Bu dönemler arasında en yüksek olanın büyük ve canlı olarak yaşadığını Nietzsche de kabul eder ve bunu büyük bir şey olarak görür. Ama büyük olanın sonsuzca var olması gerekliliğine karşı savaş açar.

Geçmişin anıtsal incelenmesi, eski çağların klasikleri ile uğraşılması bugünün insanına ne kazandırır diye sorar Nietzsche. Tarihi anıtsal açıdan ele alan kimselere göre, «bir zamanlar var olan büyük, bir kez var olabileceğine göre, pekâlâ yeniden varolabilecektir» (297); bu düşünce onları güçlendirir, geçmişteki anıtlar örnek olarak öykünmeye değer bir şey olarak gösterilir, öyleyse geçmişteki anıtlar yinelenebilir, yeniden benzerleri yapılabilir. Oysa böyle bir şeyi düşünmek, Nietzsche'ye göre, geçmişteki bireysellikleri ortadan kaldırmak, onları genel bir kalıp içine sokmaya zorlamak olur. Geçmişteki bir şeyin yinelenmesi için, bütün içinde bulunduğu durumların da olduğu gibi yinelenmesi gerekir ki, bunun da olamayacağı açıktır. Ama anıtsal tarih inceleyicisi bu ayrıntılarla uğraşmaz, güdülerin çeşitliliği üzerinde durmaz, nedenleri ortadan kaldırmış olması umurunda değildir onun, yalnızca sonuçları, etkileri anıtlıdır. Ayrıca, bu etkileri kendi başına ele aldığından, nedenlerle etkiler arasındaki tarihsel bağlantıları tam olarak tanıyamaz.

Böyle öykünmeğe değer bir şey olarak görülmele geçmiş, bozulmak, bazan olduğundan güzel bir biçimde yorumlanmak, hattâ bir mitos haline getirilmek tehlikesi içindedir. Kimi zaman anıtsal bir geçmişle mitolojik bir uydurma arasında hiçbir ayırım yapılamaz olur. Böylece geçmişin anıtsal incelenmesi sonunda, geçmişin büyük kesimleri unutulur, yalnızca bazı tek tek süslü gerçekler ortaya çıkar.

Anıtsal tarih örnek alırken de yanıltır insanı; baştan çıkarıcı benzetmelerle yürekliyi atılganlığa, coşkun kişiyi bağınazlığa itebilir. Bu tarihin bir de kötü ellerde bulunduğu düşünülün. O zaman tarihten hep kötü örnekler bulunacak ve bunlar yenilenmek istenecektir. Kötü bir sanatçının ya da sanatçı olmayan birinin anıtsal sanat tarihi ile uğraştığını ve bununla güçlendiğini düşünün. Böyle bir kimse silâhlarını kime çevirecektir? Elbette kendi düşmanı saydığı gerçek ve güçlü sanatçıya; tarihten yalnızca yaşamak ve yaratmak için faydalanan, onu gerçekten bilen ve bildiğini daha yükselten sanatçıya. Onlara karşı gecikmeden geçmişten bir örnek bulacak ve «bakın, işte gerçek ve sahici sanat; oluşundan, yeni bir şey isteyenden size ne!» (301) diyecek; üstelik «üstün beğeni» ayrıcalığını da kimseye bırakmıyacak. Çünkü böyleleri büyük olanın doğmasını istemezler, geçmişteki değerler yeni doğmadan öldürsün isterler; kullandıkları araç ta : «bakın, büyük olan işte burada»dır(302). Gerçekte o var olan büyükle de pek ilgilendikleri yoktur. Anıtsal tarih, bu gibiler için, çağlarının ustalarına ve güçlülerine karşı duydukları kini saklayan bir maskedir yalnızca. Bilerek ya da bilmeyerek parolaları şudur sanki Nietzsche'ye göre : «Bırakınız ölümler dirileri gömsünler» (302).

Tarihle bir de, koruyan, saygı duyan, içten bir bağ ve sevgi ile tarihe bağlanan kimse ilgilenir. Böyle bir kimse eskiden beri var olan şeylere özenle bakar, kendisinin içinde doğduğu koşulları kendisinden sonra doğacak olanlar için de korumak ister. Doğduğu kentin tarihi kendi tarihidir; surları, kaleleri, parkları, bayram yerlerini kendi gençliğinin bir hatıra defteri gibi görür; ve bütün bunlarda kendi gücünü, uğraşlarını, sevinç ve üzüntülerini yeniden bulur. Kendini evinin, kuşağının ve kentinin ruhu olarak duyar ve ulusunun yüzyıllardan beri gelen ruhunu da kendi ruhu olarak görür. Böyle bir tarih duygusu, bir ulusun içinde yaşadığı katı, sıkıntılı durumlarda daha bir yayılır ve en yüksek değerine erişir.

Ancak bu türden eskiye bağlılığın da tehlikeleri ve zararları vardır Nietzsche'ye göre. Bir insanın, bir ulusun bu eskiye bağlı tarih duygusunun çok

sınırlı bir görüş alanı vardır; en büyük olanı farketmez de, en küçük olanı görür, onu öteki şeylerden ayırıp çok yakından ele alır; gerçek değerlerini ölçemez, bundan dolayı da herşeyi aynı önemde bulur, her ayrıntıya çok önem verir. Böylece geçmişteki şeyler için değer ayrılıkları, değer çeşitliliği yoktur artık, olayların birbirine olan bağlantısını ölçecek oranlar kalkar ortadan. Böylece görüş alanına çıkmış her eski ve geçmiş olan aynı ölçüde saygıya değer bulunur; ama buna karşılık bu eskiye karşı koyan herşey, yani yeni olan ve oluş halinde olan herşey geri çevrilir ve yeni olana karşı savaş açılır. İşte asıl tehlike buradadır. Tarih koruyucusu geçmişi aşırı ölçüde kullanır da, yaşamın sürüp gitmesine, ilerlemesine engel olur, daha yüksek bir yaşamı «mezara gömerse», tarih duygusu, yaşamı canlı olarak korumayıp «mumyalaştırırsa», o zaman tarihin kendisi de soysuzlaşır, dahası, büsbütün çökerek göçüp gider. (306). Eskiye bağlılık tarihin kendisini soysuzlaştırdığı gibi bugünü de soysuzlaştırır, bugün içindeki canlı yaşam da tarihi artık canlandıramaz olur.

Ancak, böyle bir soysuzlaşma olmasa bile, tehlike yine bitmemiştir Nietzsche'ye göre. Eskiye bağlı tarih incelemesi eski yaşamı korumayı bilir yalnızca, yaratmayı değil. Yaratma durumunda olan için sezici bir içgüdüsi de olmadığından, oluş içinde olanın, ilerleyen değerini düşürür, yeni olandan yana güçlü kararlar alınmasına engel olur. Böylece, etkin insanı, etkin olduğu için bazı şeyleri yaralamak zorunda olan etkin insanı «kötürüm» eder. Biraz eski olan herşey -babalardan kalma bir eski töre, kendisine babadan kalma toplumsal bir ayrıcalık- sanki ölümsüzdür : Eski olanın yerine yeni bir şey koymak ona ölçsüzlük, dahası, inançsızlık, küstahlık görünür.

Böylece, geçmişi incelerken, anıtsal ve koruyucu tarihin yanında bir üçüncü inceleme biçiminin, eleştirici tarih incelemesinin ne denli zorunlu olduğu görülüyor, Nietzsche'ye göre, ama bunun da yaşamın hizmetinde kullanılması koşulu ile. «İnsanın yaşayabilmesi için geçmişi kırmaya ve ortadan kaldırmaya bir gücü olması ve bunu zaman zaman uygulaması gerek; buna da ancak geçmişi mahkeme önüne çıkarmak, kılı kırk yararcasına sorguya çekmek ve sonunda mahkûm etmekle erişebilir» (307). Ancak, bu mahkemede oturan yargıç adalet olmayacaktır: yaşamın kendisi, «o karanlık, sürükleyici, doymak bilmez bir biçimde kendine istek duyan güç» (308) bu yargıç olacaktır. Yaşam yargılarında adaletsizdir, kayırması da yoktur, çünkü yaşam bilgi içinden çıkmamıştır. Bir çok şeylerin haksız olarak var oldukları, adaletsizce var oldukları çok görülmüştür, «örneğin bir ayrıcalığın,

bir kast'm, bir hanedanın var oluşu ne denli adaletsizdir ve bu gibi şeyler çöküşü ne çok hak etmişlerdir» (308).

İşte o zaman geçmiş eleştirilerek incelenir; işte o zaman «ele bıçak alınıp köke saplanır» ve geçmişe olan bütün bağlılıkların, sevgilerin «acımasızca üzerinden geçilir» (308). Ama bu da yaşam için tehlikeli bir yol Nietzsche'ye göre. «Çünkü biz ancak bizden önceki kuşakların kalıntısı olduğumuzdan, aynı zamanda bu kuşakların yanlış davranışlarının, tutkularının, yolsuzluklarının, hattâ cinayetlerinin bile kalıntılarıyız; kendhü bu zincirden büsbütün çekip koparmak olanaksızdır» (309). Biz o yolsuzlukları yargılasak da, kendimizi onlardan kurtardığımızı sansak da, bu, bizim onlardan çıkmış olduğumuz olayını ortadan kaldırmaz. Biz olsa olsa soyumuzdan aldığımız doğamızla bilgimizi çatışma durumuna getirerek, eskiden beri eğitimle aldığımız şeylere ve doğuştan olan yapımıza karşı, yeni bir sıkı eğitimle karşı koyarız, eski doğamızla savaşa gireriz. Kendimize yeni bir alışkanlık, yeni bir içgüdü, yeni bir «ikinci doğa» aşlamaya çalışırız. Bu, insanın kendisinin çıktığı bir geçmişi bırakıp, kendisinin çıkmasını istediği bir geçmişi yaratma denemesidir - yine tehlikeli bir deneme. Çünkü geçmiş yadsımda bir sınır bulma pek güçtür, ikinci doğa da çoğu kez birinci doğadan daha zayıftır. Ama eleştirici tarih incelemesini yaşamın hizmetinde kullanan savaşçı kimse için dikkate değer bir avunma var Nietzsche'ye göre : O ilk doğa da bir zamanlar ikinci doğaydı, bu zafer kazanmış olan ikinci doğa da bir gün birinci doğa durumuna gelecektir.

Tarih incelemelerinin her üç çeşidi de yerinde kullanılırsa başarılı olurlar; iyi kullanılmadı mı «yabani otlar sarar ortalığı»... «gereksinmesi olmayan eleştirici, sevgisi olmayan eski eser koruyucusu, kendisi büyük olanı gerçekleştiremeyen anıt uzmanı, işte bu gibi kimseler, yaban otu gibi fıskıran, kendi doğal ana-topraklarına yabancılaştıran, bundan dolayı da soysuzlaşan bitkiler olurlar» (302). Her ulusun geçmiş üzerine belli bir bilgisi olmalıdır. Ancak bu bilgi, «bir alay salt düşünürün» yaptığı gibi, yalnızca bilgi olarak, bilgi için bilgi olarak kalmayıp, yaşama ereği ile kullanıldığında bir değer kazanır Nietzsche'nin gözünde. Geçmiş üzerine bilgi, «şimdiyi, bugünü zayıflatmak, yaşama gücü olan bir geleceğin kökünü kazımak için değil» (310), gelecek ve şimdiyi ilerletmek için istenilir.

Nietzsche zamanında tarihin bir bilim olması gerektiği düşüncesine de katılmıyor bu yüzden. Ona göre, tam olarak tanınan ve bir bilgi nesnesi olarak ele alınan bir tarih olayı, onu tanıyan, onu inceleyen kimse için ölü bir

şeydir; ama onu yaşayan kimse için değil. Ona göre tarihi objektif olarak anlamaya kalkmak yanıltır; böyle bir düşünce, tarihi objektif olarak incelemek düşüncesi bir kuruntudur yalnızca. Başka bilimlerde tümel olan şeyler en önemli şeylerdir, bu tümel olan şeyler yasalar olurlar. Oysa tarih önermelerinin yasalar olarak geçerliği yoktur. Tarih anlamını tümel düşünceler içinde bulmaz. Tarihin değeri, pek bilinen, belki de günlük, sıradan bir konuyu bir simge olarak yükseltebilmek, böylece de derinliğin, güçlülüğün, güzelliğin bütün bir dünyasını özgün bir konu içinde sezdirebilmektedir. Tarih çalışmalarında, herşeyden önce, büyük sanatçı bir güç, yüksek yaratıcı görüşler gereklidir. Tarih için gerekli olan objektiflik de budur. Ama çoğu kez objektiflik yalnızca sözde kalır. Soğuk incelemelerde duygu eksikliği bazan inceleme sırasında kuru tarihçinin geçmişle ilgisini keser. «Bir tarih yazısı benzeri az büyük bir düşünürün kafasından çıkmıyorsa, bu yazıya inanmayınız» (337) diyor Nietzsche. İnsan büyük bir tarihçi, büyük bir sanatçı kişiliği olan biri ise, «dar kafalı» olamaz. Bu ikisi birlikte bulunamaz. Ama «el arabasını süren, toprağı yığıp yükselten ve elekten geçiren işçiler» olarak kılı kırk yaran objektiflikle çalışan tarihçileri de büsbütün küçümsememeli, Nietzsche'ye göre, onları büyük ustalara gereç hazırlayan çıraklar, ustaların hizmetinde olan yamaklar olarak görmeli. Bu çıraklar, bu tarih işçileri «giderek büyük bilginler de olabilirler, ama bununla hiçbir zaman usta olmazlar. Büyük bir bilgin ve büyük bir darkafah - pekâlâ kolayca aynı şapka altında birlikte bulunabilir» (337).

Tarih salt bir bilgi yapılmaya çalışılırsa yaratıcı içgüdü zayıflar. Bu içgüdüler olmadan yapılan incelemeler inceledikleri olayları da bozarlar. Bu yaratıcı içgüdü kendini göstermiyorsa, gerektiğinde yıkmıyor ve yeniden yapmıyorsa, canlı bir gelecek umudu ile özgür bir temel üstüne yapısını kurmuyorsa, incelemede yalnız doğruluk aranıyorsa, o zaman yaratıcı içgüdü gücünü de yitirir, cesaretini de. Tarih incelemesi bir sanat yapısı biçimini aldığı anda ancak içgüdüleri içinde tutabilir, hattâ içgüdüleri uyandırabilir. Böyle bir tarih yazmanın, Nietzsche, zamanının analitik ve sanat dışı olan tarih çalışmalarına karşıt olduğunu da biliyor. Ama ona göre, yalnızca objektif bilgiye önem veren tarih, yalnızca yıkar. Örneğin bir din, tarih bilgisinin konusu olur da, salt bir doğruluğun ışığı altında incelenirse, kısacası, bir din yalnızca bilimsel yolla incelenirse, bu yolun sonunda bu din ortadan kalkar. Bundan böyle tarih incelemesi içten bir yapıcı içgüdü ile sürüklenmeden, sevgiden yoksun olarak, yalnızca yıkıyorsa, zamanla kendi de yıpranır. Salt bilgi konusu durumuna getirilen tarih, gelecek için de pek az bir yaşam sağ-

lar. Öyleyse «yaşam mı bilgi ve bilime egemen olmalıdır, yoksa bilgi mi yaşama? Bu iki güçten hangisi daha yüksek ve daha belirleyicidir?» (380) Nietzsche'ye göre, yaşam. Çünkü «yaşamı yok eden bilgi kendi kendini de ortadan kaldırmış olacaktır» (380).

Tarihe aşırı ilgi göstermenin tehlikelerini göstererek Nietzsche gençliğin fazla tarih bilgisi ile eğitilmesini de protesto eder. Ona göre insan her şeyden önce yaşamayı öğrenmeli, tarihi de ancak yaşamayı öğrenmeğe yarayacak biçimde yaşamın hizmetinde kullanılmalıdır. Tarihten bir takım bilgiler edinmek demek kültürlü olmak demek değildir ona göre. Yalnız bu gibi bilgilerle donatılmış insan, özgür bir aydın değil, yalnızca bilgin, bilimsel insan olabilir; ama bu insan yaşamın dışında yaşar; böyle bir insanın bilgisi vardır, ama yaşam için bilgisi yoktur. Böyle yetişmiş bir kimsenin kafası bir yığın kavramlarla yüklüdür, ama bu kavramlar yaşamın doğrudan doğruya yaşanmasından, algılanmasından çıkarılmış değil, geçmiş çağların ve ulusların bilgisinden çıkarılmış kavramlardır. Gerçek yaşamı içinde duymayan insan, gerçek bir kültür almış sayılamaz; kültürün temeli, Nietzsche'ye göre, yaşamdır da ondan. Bir kültür yaratılması için önce yaşam gereklidir.

Peki, bu yaşamı bize kim verecek diye sorar Nietzsche. Cevabı : Gençlik.

İşte Nietzsche gençliği düşünerek ve bunu gençliğe sunduğunu söyleyerek «Kara! kara!» diye seslenir, «kara göründü!», «karanlık yabancı denizler üzerinde tutku ile yapılan araştırıcı ve yanıtıcı seferler yetti artık, fazlasıyla yetti! İşte en sonu kıyı göründü... nasıl olursa olsun şimdi buraya demir atalım da... sonra iyi limanlar da bulur, bizden sonra gelenlerin yolunu kolaylaştırırız» (372).

«Gençliğin bağlarını çözmek ve böylece gençlikle birlikte yaşamı da kurtarmak» (378), işte Nietzsche'nin önerisi. Ama bu bağları çözülmüş yaşam hastadır henüz, öyleyse onu iyileştirmek gerek. «Bir çok kötülükler onu güçten düşürmüş, acı çekmesi de yalnızca zincirlerini anlamaktan değil - tarih hastalığından acı çekiyor» (378). Onu tarihinden, hastalık haline gelen tarihinden kurtarmak gerek. Tarihe aşırı ilgi yaşamın yaratma gücünü zayıflatmış, yaşam artık geçmişten kuvvetli bir besleyici olarak yararlanmayı bilmez hale gelmiştir. Neyse ki gençlik, insanı bu durumdan kurtarır. Gençlik, «doğanın uzağı gören bir verisi» olarak sağlığın yitirilmesini önler. Gençlik, yine doğanın iyi edici içgüdüleri ile yaşamı yeniden kazandırır.

Gençlik bu tarih hastalığına, tarihin aşırı kullanılmasına karşı merhem ve ilâçları da tanır. Tarihin yaşamı kaplamasına karşı, tarih hastalığına karşı bu ilâçlar da, tarih biliminin zehir olarak gördüğü, tarihin dışına ve üstüne çıkabilmedir. Bunu da ancak, yaşamı sürdürecektir olan, «daha güzel ve daha mutlu bir kültür ve insanlığın önünde giden, gelecekteki mutluluk ve ilerideki güzellik üzerine önsizden başka bir şeyi bulunmayan» (380) gençlik başarır.